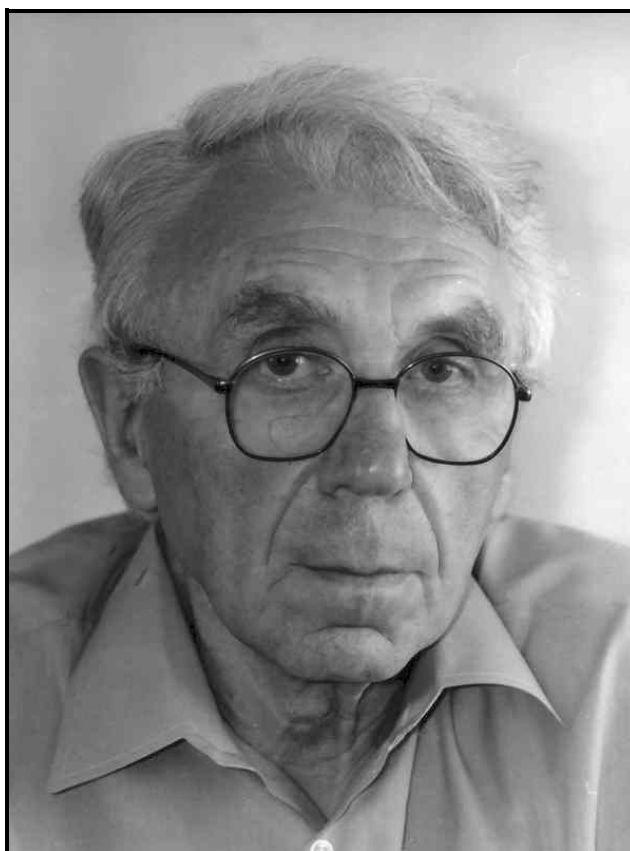

Tisztelt Kollégák!

MEGEMLEKEZÉS

MARK NAUMOVICS BERGYICSEVSZKIJ PROFESSZORRÓL (1923–2009)

2009. augusztus 11-én elhunyt Mark Naumovics Bergyicsevszkij, a Lomonoszov Moszkvai Állami Egyetem Geológiai Kara Geofizikai Tanszékének professzora, a geoelektromágnesség világszerte – így hazánkban is – elismert tudósa.

Bergyicsevszkij professzor 1923. április 2-án született Kijevben, ahol édesapja a Műszaki Egyetem professzora volt. Részt vett a II. világháborúban, melynek során súlyosan megsebesült. Ezért a SZU legmagasabb érdemrendjével tüntették ki. A háború után 1949-ben szerzett diplomát a Moszkvai Lomonoszov Állami Egyetem Geológiai Karán. Utána 20 éven keresztül a Geofizikai Kutató Módszerek

Intézetében (VNII Geofizika, Moszkva) dolgozott. 1969-ben professzorrá nevezték ki a diplomáját adó egyetemre.

Nevéhez fűződnek a nyugat-szibériai eredményes geoelektromos kőolajkutatások, amelyek elméleti problémáiról és gyakorlati kérdéseiről számos tanulmányt, könyvet írt. Bergyicsevszkij professzor vezetésével dolgozták ki a SZU-ban a magnetotellurikus módszert a földkéreg és a felső köpeny kutatására és vezették be azokat a gyakorlati geofizikai kutatásokban is. Mintegy 400 tudományos tanulmánya és számos könyve nagyban hozzájárult a magnetotellurikus módszer széles körű alkalmazásához, mind a hazájában, mind külföldön. Életútjának érdekes és méltó külföldi ismer-

tetése Dean Clark cikke a *The Leading Edge* 1991. évi 8. számában.

Mark Bergyicsevszkij – tanítványa, Nyikolaj Palsin szerint – a legjobb professzorok közé tartozott, aki hatalmas tudását és széles körű gyakorlati tapasztalatát megosztotta a hallgatóival és kollégáival. Vezetése mellett doktoranduszai számos PhD-munkát védtek meg. Jelentős volt, mint tudományos szervező is. Workshopok, munkacsoportülések, konferenciák, könyvkiadási bizottságok üléseit szervezte. Életének szinte utolsó pillanatáig dolgozott. A Springer kiadónál

Ádám Antal: Bergyicsevszkij professzorral már a múlt század hatvanas éveiben találkoztam. Örömmre szolgált, hogy a magnetotellurikus módszerről írt első könyvében (1968) hivatkozott a magnetotellurikus anizotropia számításáról írt egyetemi doktori értekezésemre, amely a *Freiberger Forschungshefte* különszámában jelent meg (1964-ben). A KAPG-ben – a szocialista országok Tudományos Akadémiáinak együttműködése a Planetáris Geofizika terén (alapítva 1966, Leipzig) – elmélyült a kapcsolatunk és a „*Geoelectric and Geothermal Studies*” című monográfia (Akadémiai Kiadó, 1976., 752 oldal) szerkesztésében nagy segítségemre szolgált és jelentősen növelte annak sikerét egyrészt a Dmitriev professzorral írt nagy elméleti cikkével, másrészt a szovjetunióbeli MT eredmények széles skálájának bemutatásával. Számos alkalommal járt intézetünkben, és előadásaival gazdagította, hozzászólásaival eligazította MT kutatásainkat. Két nevezetes látogatásáról külön is szeretnék megemlékezni. 1976-ban részt vett Sopronban az IAGA 3. EM Indukciós Workshopján és review előadást tartott Dmitrijev professzorral együtt a magnetotellurika alapvető kérdéseiről. Ennek anyagát az *Acta Geodaet., Geophys. et Montanist. Acad. Sci. Hung.*, Tomus 11 (3–4) számában még 1976-ban megjelentettük. E tanulmánynak nagy nemzetközi visszhangja volt a hivatkozásokból ítélve. Utolsó látogatása egészen személyes jellegű volt: a Bencze Pállal és Wallner Ákossal közös 70. születésnapunkról megemlékező – és a Szarka László által szervezett – ún. „ABW 70” konferenciánkat tisztelte meg, és ugyanitt előadást tartott a magnetotellurikus módszerről. Emlékét szeretettel ápoljuk.

Nagy Zoltán: Tisztelettel és nagybecsüléssel emlékezem vissza Bergyicsevszkij professzorra, akivel az 1960-as évek második felében, magyarországi tartózkodása idején, az ELGI-ben megrendezett szakmai konzultációja alkalmával ismerkedtem meg személyesen. A magnetotellurikus módszer alkalmazásáról és az interpretáció alapvető fogalmairól 1968-ban Moszkvában orosz nyelven megjelent könyvét az MT módszer alkalmazói – magamat is beleértve – hosszú időn át iránymutató alapműként használták. Az akkor még gyermekcipőben járó hazai kőolajipari MT mérések a módszer szempontjából egyik legbonyolultabb hazai területen, a „dunántúli elektromos vezetési anomália” peremvidékén kezdődtek meg, és az első évek mérési eredményeinek interpretációja számos problémát megválaszolatlanul hagyott. A személyes ismeretségre alapozva 1971-ben két kollégámmal, Karas Gyulánéval és Lantos Miklóssal egy moszkvai tanulmányúton járva felkerestük Bergyicsevszkij professzort a Lomonoszov egyetemi tanszékén, és bemutatva a bonyolult mérési eredményeket, tanácsait kértük a to-

a múlt évben jelent meg V. I. Dmitriev professzorral közös „*Models and Methods of Magnetotellurics*” c. könyve és még sajtó alá rendezhette „*Field Theory*” című könyvét, amely akadémiai kurzusainak anyagát tartalmazza.

Bergyicsevszkij professzort tudományterülete művelésén túl még sok minden érdekelt. Széles körű enciklopédikus tudással rendelkezett. Szerette a költészetet, és maga is írt verseket.

Meg kell emlékeznünk sokoldalú magyar kapcsolatairól is. Ezen a téren személyes emlékeinket írjuk le.

* * *

vábbi kutatásokhoz. Hasznos módszertani észrevételei nagy segítségünkre voltak a későbbiekben. Ettől kezdve számon tartott minket, és ha alkalom adódott, figyelemmel kísérte néhány nemzetközi workshopon, konferencián bemutatott poszttereinket is. Utolsó, igen személyes emlékeket adó együttlétünk volt, amikor 1997-ben Takács Ernő professzor 70. születésnapja alkalmából megrendezett miskolci tudományos konferenciára kísérhettem el Budapestről a Miskolci Egyetemre.

Nemesi László: Az ELGI-nek együttműködési megállapodása volt a VNII Geofizikával. Ennek keretében minden évben néhány kutató kiutazhatott Moszkvába tanulmányútra, illetve a szovjet kollégák hozzánk látogattak. A magnetotellurikus módszerrel intézetünkben 1966-ban kezdtünk foglalkozni, és még nagyon gyerekcipőben járt ez a tevékenységünk. Én 1968-ban jutottam ki, és akkor találkoztam először Bergyicsevszkij professzorral, akitől megkaptam akkor megjelent magnetotellurika könyvét, amelyből azonnal láttuk, hogy ő toronymagasan jár előttünk mind elméletileg, mind a gyakorlatban. Ez a nekem dedikált könyv azóta is az ELGI e témában dolgozó kutatóinak az abc-je.

Az utolsó találkozásom nekem is Takács professzor úr 70 éves születésnapjához kapcsolódik, amelyre ő is hivatalos volt, és én mentem ki érte a Ferihegyi repülőtérre, majd helyeztem el egy éjszakára az ELGI zuglói vendégházában. Előtte azonban egy közeli vendéglőben megvacsoráztunk, és a szokásos szakmai témák mellett megható volt hallgatni nyugdíjas éveinek problémáit is. Mindemellett nagyon érdekes volt számomra a rendszerváltásunkkal kapcsolatos jóindulatú érdeklődése, véleménye.

Takács Ernő: 1963-ban Lomonoszov egyetemi tanulmányúton találkoztam először Bergyicsevszkij professzorral, aki akkor ipari kutatóintézetben dolgozott. Készséggel eljött az egyetemre, mert az intézetébe nem volt látogatási engedélyem. Fontos volt számomra ez a találkozás. Kandidátusi értekezésemet készítettem, és a Bükk–Battonya regionális MT-szelvényem mérési eredményeit akartam megbeszélni vele. Neki akkor már számos olyan publikációja volt, amelyekben az 1950-es évek eleji – az MT-t megalapozó – cikkekben tárgyalt horizontálisan rétegzett modellnél összetettebb esetekre vizsgálta az elektromágneses tér viselkedését. Tanulságos eszmecsere volt, mert éreztem, hogy kivételes természettudományos elméleti tudással és egyben gazdag gyakorlati tapasztalattal is rendelkezik, akinek – mint a ny-szibériai tellurikus és magnetotellurikus mérések irányítójának – a földtani valóság adta a megoldandó kutatási témákat.

Munkásságát – mint mindenki, aki az MT fejlődésével lépést akart tartani – folyamatosan figyelemmel kísértem.

Ez nem volt könnyű, mert egymást érték publikációi, és periodikusan jelentek meg monográfiái orosz és angol nyelven a legrangosabb külföldi kiadóknál.

Tananyagomban felhasználtam a közleményeiből szerzett ismereteket. Ezen túl azonban két alkalommal is felkértem egy-egy hetes kurzus tartására a geofizikumérnök-hallgatók számára. A program összeállításánál mindig kérte, hogy meglátogathassa a többi hazai geoelektromos kutatóhelyet is, mert azok munkái kimondottan érdekelték. Első

előadásait magyarra fordítottam és 1980-ban megjelentettem a *Magyar Geofizikában*. Meglepett, hogy mennyire követte ennek – az általam számára mellékesnek gondolt – tanulmányának a sorsát. A fordítás és a megjelenés elhúzódott, és emiatt többször érdeklődött, hogy mikor láthatja első, magyar nyelvű publikációját.

Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy a 70. születésnapomra rendezett konferenciára is eljött, és akkor is sok újdonságot tartalmazó előadással ajándékozott meg minket.

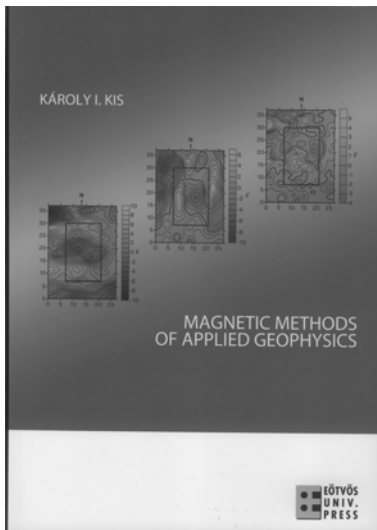
* * *

Bergycsevskij professzor halának hírére az International Association of Geomagnetism and Aeronomy 2009. évi 11. soproni világkonferenciájának szervezőbizottsága – Szarka László és T. Harinayana javaslatára – a földkéreg elektromágneses kutatásával foglalkozó szekcióülést az Ő emlékének szentelte. Az elektromágneses kutatásokkal fog-

lakozó geofizikusok nemzetközi közössége augusztus 25–26-án ezzel az aktussal, majd egy templomi orgonakoncerttel fejezte ki gyászát és rendkívüli hatású életművének megbecsülését.

Takács Ernő

„MAGNETIC METHODS OF APPLIED GEOPHYSICS” KIS KÁROLY ÚJABB KÖNYVE

Néhány hete jelent meg Kis Károly újabb szakkönyve „Magnetic Methods of Applied Geophysics” címen az Eötvös Kiadó gondozásában. Kis Károly új könyvében a mágneses mérési módszerek gyakorlati alkalmazásának lehetőségeit foglalja össze. A könyv anyaga – a szerző előszava szerint – a sokéves egyetemi oktatói tevékenysége során tanított tananyagból kristályosodott ki.

A könyv alapvetően három részre oszlik.

Az első részben a szerző a téma történetének egy rövid történelmi áttekintése után a mágnesség alapvető ismereteit tárgyalja. Ismerteti a Föld mágneses terének viselkedését, foglalkozik a kőzetek és a Föld kérgének mágneses tulajdonságaival.

A könyv második része a mágneses mérések adatfeldolgozásának és inverziójának matematikai apparátusát tekinti át a mintavételezés szabályaitól a hatószámításokon át a frekvenciaanalízisig.

A harmadik rész a mágneses anomáliák kiértékelésével és értelmezésével foglalkozik nagyon alaposan járva körül a témát.

A könyvet egy, a könyv teljes terjedelmének közel negyedrészt kitevő *Függelék* zárja. A *Függelék* 16 önálló fejezete a téma matematikai, illetve fizikai apparátusának egy-egy fontosabb részletét alaposabban is vizsgálja. A szerző szerint a *Függelék* egyes fejezetei egyetemi szeminárium témáknak is megfelelnek.

E könyv elsősorban szakirányú egyetemi végzettséggel rendelkezők számára készült szakmai kézikönyv szemben Kis Károly korábbi könyvével, amely mind egyetemi tankönyvként, mind ismeretterjesztő irodalomként alkalmazható volt. A szerző ezúttal elsősorban az utolsó négy évtized szakmai eredményeivel kívánja olvasóit megismertetni.

A könyv nyelve angol, terjedelme 424 oldal. Szövegét viszonylag laza elrendezésben szedték, így könnyen áttekinthető és jól olvasható. Puha kötésű (ún. „paperback”) borítója szép, és egyszerű külsőt kölcsönöz neki.

Úgy gondolom, hogy ennek a könyvnek minden geofizikus könyvespolcán ott a helye, hiszen a geofizika bármely ágát műveljük is, mágneses térképekkel és hatószámításokkal mindenképpen találkozunk. Ez a könyv pedig segédeszközként szolgálhat ahhoz, hogy ezeket a térképeket, illetve más mágneses adatokat a maguk valós helyén tudjuk figyelembe venni és helyesen legyünk képesek értékelni.

Bodóky Tamás